

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA
OBYEKTIV BAHOLASHDA TEXNOLOGIYANING ROLI: ONLAYN
TESTLARDAN AVTOMATLASHTIRILGAN TIZIMLARGACHA**

Ochilova Maftuna Doniyor qizi

*Ingliz tili Fakulteti, Innovatsion ta'lim texnologiyalari va metodika
kafedrasida o'qituvchisi,
Samarqand davlat chet tillar instituti, Samarqand, O'zbekiston
miraclame5592@gmail.com*

Annotatsiya: Obyektiv baholash texnologiyalar yordamida zamonaviy ta'lim jarayonida yangi bosqichga ko'tarildi. Onlayn testlardan tortib avtomatlashtirilgan baholash tizimlarigacha, texnologiyalar inson faktoriga asoslangan xatoliklarni kamaytirishga va baholash jarayonlarini adolatli va shaffof qilishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada obyektiv baholash jarayonida texnologiyaning qanday ahamiyatga ega ekani, uning imkoniyatlari va cheklolari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Obyektiv baholash, ta'lim texnologiyalari, onlayn test, avtomatlashtirilgan baholash tizimlari,

Baholash ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismidir, chunki u o'quvchilar, o'qituvchilar va manfaatdor tomonlarga o'quvchilarning o'zlashtirish yutuqlari hamda kamchiliklari haqida fikr-mulohazalarni taqdim etadi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar baholash jarayonini tubdan o'zgartirib, o'quvchilarning o'zlashtirishini o'lchashning yangi va innovatsion usullarini taklif qilmoqda. Shuning uchun baholashning asosan qog'oz shaklidagi standartlashtirilgan testlarga tayangan an'anaviy modeli o'quvchilarning o'qishi va o'zlashtirishining har tomonlama tasvirini taqdim etishdagi cheklolari uchun tanqidga uchramoqda. Shu sababli, hozirgi kunda texnologiyaning baholashda integratsiyalashuvi ushbu cheklolarni bartaraf etishning mashhur va istiqbolli yechimiga aylanmoqda.

Dastlabki obyektiv baholash usullari odatda qog'ozda va qo'lda bajarilgan testlar orqali amalga oshirilgan. Ushbu usullar ko'pincha subyektiv baholash va inson xatolariga moyil bo'lgan. Biroq, texnologiyalar rivojlanishi bilan onlayn testlar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari kiritildi, bu esa baholash jarayonlarini osonlashtirish bilan birga, natijalarni yanada adolatli va xolis qilish imkonini berdi. Onlayn testlar bu borada katta imkoniyatlarga ega. Ular nafaqat baholash jarayonini tezlashtiradi, balki xatoliklarni kamaytirishga yordam beradi. Masalan, ko'p tanlovli savollarni avtomatik baholash orqali o'qituvchilar

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

vaqt va resurslarni tejashlari mumkin. [1] Onlayn testlar, shuningdek, individual natijalarni tahlil qilishda aniqroq ma'lumot beradi.

Texnologiyalar, xususan avtomatlashtirilgan baholash tizimlari, baholashni yanada xolisroq qilishda katta rol o'ynaydi. Avtomatlashtirilgan tizimlar inson faktoriga bog'liq bo'lgan xatolarni kamaytiradi, chunki ular ma'lumotlarni obyektiv ko'rsatkichlar asosida tahlil qiladi. Masalan, yozma ishlarga avtomatlashtirilgan ravishda ball beruvchi tizimlar yozuvning grammatik va stilistik xatolarini aniqlab, standart asosida baho beradi. [2] Bu o'quvchilarga to'g'ri va shaffof baho olish imkonini beradi.

Ralph Tylerning so'zlariga ko'ra, "standartlashtirilgan testlar va protseduralar turli guruhlar va kontekstlarda natijalarni o'lchashning ishonchli vositasini taqdim etadi". [5] Texnologiyaga asoslangan baholash o'quvchilarni baholashda standartlashtirilgan yondashuvni ta'minlaydi, har bir o'quvchi bir xil tarzda, bir xil savollar va ball qo'yish metodologiyasi bilan baholanishini ta'minlaydi. Bu subyektiv qarama-qarshilik potentsialini yo'q qiladi. Bunday tizimlar ta'lim sifatini nazorat qilishda juda muhimdir.

Mavjud baholash turlariga qo'shimcha ravishda, baholashni topshirish usullari ham rivojlandi. Mobil texnologiyalar o'quvchilarga istalgan joydan va istalgan vaqtda o'z smartfonlari yoki planshetlari yordamida baho olish imkonini berdi. Bu o'rganuvchilar uchun baholash jarayonini yanada qulaylashtiradi va ularning baholash markazlariga borish zaruratini kamaytiradi.

Avtomatlashtirilgan tizimlar faqat baholash emas, balki o'quv jarayonini optimallashtirish uchun ham imkoniyat beradi. Ma'lumotlar tahlili vositalari orqali o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash mumkin, bu esa o'qituvchilarga individual yondashuvni taklif etadi. [3] Masalan, Learning Management System (LMS) orqali ta'lim jarayonini kuzatish, o'quvchilarning yutuqlarini tahlil qilish va ularning rivojlanishini kuzatish osonlashdi. Bu esa o'qituvchilarga baholashda aniqroq natijalarni ko'rish va jarayonlarni optimallashtirishga imkon yaratadi.

Texnologiya turli xil baholash turlarini, jumladan formativ baholashni o'z ichiga oladi. Formativ baholash o'rganuvchilarga o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini yarata oladi. Formativ baholashning mashhur shakllari ta'limni boshqarish tizimi (LMS) yoki onlayn viktorina platformasi orqali yetkazilishi mumkin bo'lgan *sinf so'rovlari va onlayn viktorinalarni* (Kahoot, Quizlet) o'z ichiga oladi. O'qituvchilar o'rganuvchilarning bilimlarini sinab ko'radigan va darhol fikr-mulohazalarni taqdim eta oladigan testlar yaratishi mumkin, bu ularga natijalar asosida ko'rsatmalarni moslashtirish va

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

o'rganuvchilarga individual yondasha olish imkonini beradi. Yana bir misol, *raqamli chiqish chiptalari*, bu o'quvchilarning dars oxirida o'rganishini baholash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan tezkor formativ baholash bo'lib, o'qituvchilarga talabalarning o'rganishi haqidagi ma'lumotlarni tez va oson yig'ish imkonini beradi. Bundan tashqari, kengaytirilgan va *virtual reallik* talabalarga chuqur o'rganish tajribasini taqdim etishi mumkin. Masalan, arxitektura fakulteti talabasi virtual reallikdan bino yoki inshootning 3D modelini loyihalash va tajriba qilish uchun foydalanishi mumkin, bu esa nazariy tushunchalarni amaliy kontekstda qo'llash qobiliyatini haqiqiy baholash imkonini beradi (VR Learner, Strivr'). Baholashni o'zgartirish uchun texnologiyadan foydalanishning yana bir usuli - moslashuvchan baholashni ishlab chiqish. *Moslashuvchan baholashlar* (MagicEdTech) sun'iy intellekt va mashina algoritmlaridan foydalanib, talabalarning javoblari asosida savollarning qiyinchilik darajasini sozlash imkonini beradi. Misol uchun, agar talaba o'qish testini topshirsa va savolga noto'g'ri javob bersa, talaba qanchalik yaxshi o'qishini aniqlash uchun keyingi savol yoki o'qish namunasi quyi darajadagi savollardan olinishi mumkin. Aksincha, agar talaba savollarga to'g'ri javob bersa, savollarni yanada qiyinlashtirish uchun qiyinchilikni oshirish mumkin.

Biroq texnologiyadan foydalangan holda baholashni o'zgartirish uchun rejaga ega bo'lish va baholashning maqsad va vazifalarini aniq tushunish muhimdir. O'qituvchilar birinchi navbatda o'quvchilarning ta'lim ehtiyojlari uchun qaysi baholash strategiyalari eng samarali bo'lishini aniqlashlari kerak. Bu baholash turini, talab qilinadigan texnologiya vositalarini, zarur resurslarni, baholash va qayta aloqa jarayonlarini aniqlashni o'z ichiga oladi. Qaysi biri eng samarali ekanligini aniqlash uchun turli xil vositalar va platformalar bilan tajriba o'tkazish talab qilinishi mumkin. Shuningdek, foydalaniladigan texnologiya vositalari ishonchli va xavfsiz bo'lishini, o'qituvchilar va talabalarga tegishli trening va yordam ko'rsatilishini ta'minlash muhimdir.

Lekin har qancha rivojlangan bo'lmasin, texnologiyalar ham o'ziga xos cheklovlarga ega. Masalan, avtomatlashtirilgan tizimlar yozma ishlarda yaratuvchanlik va tanqidiy fikrlashni baholashda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Mashina algoritmlari nozik ijtimoiy va emotsional jihatlarni tushunish uchun yetarli darajada rivojlanmagan. [6] Shuning uchun bunday tizimlar inson qo'shimchasiga muhtoj bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari, avtomatlashtirilgan baholash tizimlari ba'zan cheklangan baholash mezonlari asosida ishlaydi, bu esa natijalarning to'liqligiga ta'sir qilishi mumkin. Misol uchun, jarayonni tezlashtirish uchun qo'llaniladigan qisqa

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

savollar yoki tezkor testlar ko'pincha chuqur bilim va tushunishni baholay olmaydi.

Shuningdek, raqamli baholashlar ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, ba'zi aholi qatlamlari (yuqori yosh toifalari, uzoq rivojlanmagan hudud aholisi) texnologiyadan foydalanish yoki raqamli platformalar bilan tanishishdagi farqlar tufayli noqulay ahvolga tushib qolishlari mumkin. Chunki hozircha innovatsion texnologiyalar butun dunyo aholisini qamrab ololmagan.

Shuning uchun o'quvchilar bilimi va ko'nikmalarini har tomonlama ko'rsatishni ta'minlaydigan baholash yondashuvini yaratish uchun raqamli texnologiyalardan an'anaviy usullar bilan uyg'unlashgan holda foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ba'zi hollarda, yozma imtihonlar yoki amaliy baholash kabi an'anaviy baholash usullari muayyan ko'nikmalar yoki malakalarni baholash uchun yaxshiroq mos kelishi mumkin. Baholash usulini tanlash turli omillarga, jumladan, baholash maqsadlariga, o'quvchilarning ehtiyojlari va xohishlariga hamda baholash o'tkazilayotgan kontekstga asoslanishi kerak.

Obyektiv baholash texnologiyalari, xususan avtomatlashtirilgan tizimlar va onlayn testlar, ta'lim jarayonida katta imkoniyatlar yaratmoqda. Bu tizimlar nafaqat baholash jarayonini tezlashtiradi, balki adolatli va xolis baholar olish imkonini ham beradi. Ammo bu jarayonda texnologiyalarning cheklovlarini va inson omilining muhimligini unutmaslik kerak. Kelajakda sun'iy intellekt va adaptiv baholash tizimlari yordamida baholash jarayonlari yanada takomillashtirilishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dewey, J. (2021). *Technology in Education: Enhancing Learning and Assessment*. Boston: Academic Press.
2. Kozlova, A. (2022). "Automated Systems Reduce Errors: Towards Fair and Objective Assessment". *Educational Technology Journal*.
3. Johnson, S. (2005). *Data-Driven Teaching: Using Analytics to Improve Learning*. New York: McGraw-Hill.
4. Smith, T. (2023). *Artificial Intelligence in Education: The Future of Adaptive Learning*. Oxford: Oxford University Press.
5. Tyler, R. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
6. Eisner, E. (1993). "Not Everything That Can Be Counted Counts". *Educational Researcher*.